

Att prata om framtider

Har du också suttit och lidit under dåligt organiserade framtidsdiskussioner och seminarier? För ett antal år sedan var det populärt att ordna år 2000-seminarier. Man tog sats ordentligt för att göra det mentala språnget in i framtiden - men landade i de festa fall pladask mitt i nutiden - efter de fem första minuternas pliktskyldiga framförhållning.

Det är inte så konstigt att det ofta går trögt med framtidsdiskussioner. De **är** svåra. Och samtidigt synnerligen **viktiga**.

Framtiden finns ju inte ännu, den måste vi **skapa** . Och det vore ju bedrövligt om vi skapar framtiden oövertänkt.

Speciellt i en tid av snabba förändringar behövs framtidsdiskussioner. Under sådana tider kommer ju framtiden så att säga snabbare. Samtidigt är det förstås så mycket svårare att säga något om framtiden i en situation med snabba förändringar.

Därför behövs det något sorts redskap, litet tips om hur man kan tala om framtiden på ett framgångsrikare sätt.

En framtidsdiskussion kan **inte utmytna i en säker kunskap** om hur framtiden kommer att bli. (Det kan för övrigt inte heller den så kallade framtidsforskningen, vilket gör att man hellre borde tala om framtidsstudier än om forskning.)

Nej framtidsdiskussionen är till för att upptäcka och kartlägga **möjliga framtider**. (Observera pluralformen!) Möjligheter och hot som väntar bakom hörnet.

Samtidigt tvingar en god framtidsdiskussion oss att fundera på och **formulera vad vi egentligen vill**. Det är inte så lätt som det låter. Men hälsosamt i de flesta fall.

Denna lilla skrift är tänkt att hjälpa lokalsamhällena - byarna med deras framtidsdiskussion.

Jag hoppas den skall bli till något stöd för byaaktivister, aktivatorer, ombudsmän, projektledare och andra som arbetar med **lokal utveckling**.

Den är uppdelad i tre fristående delar:

- Visionens makt
- Framtidsverkstad (Där ingår ett avsnitt om **brainstorm** som kan användas separat.)
- Scenario

Dethär häftet har getts ut av Svenska Österbottens LEADER med stöd av Svenska folkskolans vänner och Fortbildningscentralen vid Österbottens högskola.

Pensala 1 februari 1998

Peter Backa

1. Visionens makt

Det är svårt att inte bli övertygad av Viktor Frankl.

Han är psykolog och han argumenterar för att människan behöver ett mål för sitt liv, en vision för sin framtid. Han menar att livet måste ha en mening, någonting som vi strävar till. Och han säger att vi har mycket större möjligheter att lyckas om vi har en vision.

Jag tycker att man ofta i det dagliga livet kan se exempel på att han har rätt. T.ex. näringsombudsmannen som säger att en företagare som har en tydlig vision, som vet vad han vill, klarar sig bättre än en som har en suddig vision, och att den företagare som har visionerna inte låter sig slås ner av misslyckanden. Han kan komma igen efter en konkurs.

Det är lätt att hålla med. **Den som vet vad han vill tenderar att klara sig bättre.**

Men det är inte för det att man i vardagen ser belegg för Frankls teorier, som gör att man imponeras. Det är hans historia, hans personliga upplevelser bakom teorierna.

Frankl är jude. Han sattes i koncentrationsläger - Auswitsch - under hitlertiden. Och han hörde till dem som överlevde.

Under tiden i koncentrationslägret höll han sig uppe genom att studera hur olycksbröderna klarade de omänskliga umbärandena. Han följde med vem som överlevde och vem som dukade under. Han kom fram till att det som var avgörande inte var fysisk styrka. De starka klarade sig inte bättre än de svaga.

Men den som hade ett mål med sitt liv, något som han måste göra efter tiden i koncentrationslägret, han klarade sig bättre. Han stod bättre ut med lidandena och eländet. Det kunde vara enkla saker, t.ex. att någon höll på med en avhandling som han hade ett brinnande begär att avsluta.

Frankl presenterar sina teorier (och sin logoterapi) i en bok som heter "Livet måste ha en mening". Det är som sagt svårt att inte tro honom.

Det är viktigt att ha mål och visioner med i livet om man vill lyckas. Det gäller tydligen t.o.m. under de extrema förhållanden som ett koncentrationsläger innebär.

Men det finns förstås många andra som betonar betydelsen av visioner.

Många hävdar t.ex. att en stats uppgång och förfall kan förklaras med hur starka visioner som finns i staten. Det antika Grekland tas ibland som ett exempel på en stat med en stark gemensam vision.

Framtidsforskningsinstitutet KAIROS i Stockholm formulerar sig såhär i "Fusklapp för framtidsfolket":

"Visionernas död föregår nationens undergång. Eller företagets. Brist på visioner leder till vilsenhet uppgivenhet, navelskåderi.

Men angelägna, stimulerande, hett åtrådda visioner ger lust, engagemang, energi - och en tro på förändringens möjlighet. De drar oss mot framtiden. Dagens visioner skapar morgondagens verklighet. Morgondagens utmaningar, menar allt fler handlar om att orka leva med spänningen mellan vision och verklighet."

Man kommer osökt att tänka på Martin Luther Kings vision. "Jag har en dröm..."

Men det finns också goda, jordnära exempel på hur man använder visionens kraft för att åstadkomma utveckling. Jämtlands län har t.ex. jobbat med ett projekt "Tankekraft - Vision 2010" Där säger man bl.a. " Att rita upp en bild av framtiden är att ta ett steg mot målet. Och ju fler människor som deltar i visionsarbetet, desto säkrare är framgången - en vision måste delas av många människor för att bli kraftfull..."

Man kan kanske i vissa fall tvivla på att det är visionen som är den bärande kraften. Är t.ex. Nokias framgångar verkligen en produkt av en vision eller handlar det mera om kapital och strategiska satsningar på högteknologi?

Men om vi tänker på ett byaråd så torde det vara klart att visionen är synnerligen viktig. Byrådet förfogar ju inte över andra resurser än de som byborna av fri vilja satsar. Och då om någonsin bör visionen vara viktig.

Hur skapar man då en stark vision.?

Formulera!

För det första måste man formulera sin vision. Det är viktigt att den är **utmanande** och positiv, något man är villig att kämpa för. Men samtidigt måste visionen vara **konkret** . Så konkret att man på något sätt kan se vad man bör göra för att kunna nå den.

Imaging

är en metod som Mats Lindgren refererar i boken "Scenarioplanering" Han uppmanar oss att försöka se i bilder.

Försök föreställa er framtiden. 5, 10 eller 20 år framåt i tiden. Vad skulle ni vilja se, höra, känna eller uppleva? Gör en resa i tiden. Försök föreställa er den bästa av alla byar. Släpp alla hämningar! Dröm!

Försök sedan sammanfatta drömmen i 10 - 20 korta påståenden. Skriv ner dem i presens: Vi är..., Vi har...

Sedan skulle det gälla att ta ett steg tillbaka och börja fundera på **hur man kom dit**. Vad gjorde vi tiden mellan nuet och visionen 2008?

Tänk gärna **"ett varv till"** kring visionen. Vilka aspekter har ni **inte** beaktat? Hur fungerar t.ex. energiförsörjning, skatter, utrikeshandel och avfallshantering?

Om man sedan avstämmer visionen genom att undersöka hur realistisk den är och fundera på vilken strategi man borde lägga upp så får man ett intressant redskap för framtidsdiskussion.

"Rutmönster"

Ett hjälpmedel när man skall bygga upp visionen är att använda sig av ett sorts rutmönster. När man vill formulera en vision börjar man då med att fundera över vilka **aspekter** på livet i byn som är viktiga att fundera på. Man kanske kan komma överens om att t.ex. hur man **bor** är viktigt, hur man **försörjer sig**, vilka **kommunikationer** man har, osv.

Sedan funderar man igenom varje aspekt på listan. T.ex. på vilka olika sätt man kan bo överhuvudtaget. Man gör en lista på alla tänkbara möjligheter att bo: egna hem, radhus, våningshus, hotell... på hyra, i eget hus, i kollektiv och så vidare, och så vidare.

När man är klar har man ett rutsystem. Nedan ett litet exempel på hur det kunde se ut.

Aspekt	Tänkbara möjligheter					
Boende	egna hem	lantgård	radhus	våningshus	hyra	ägobostad...
Näringsar	skog	lantbruk	binäringsar	distans	industri...	
Service social	grannhjälp	kommunal	entreprenad	föreningar	familjen	
Fritid	inom familj	kommunal	föreningar	via skärm	friluft...	
Kommunikation	bilburen i byn	kollektiv i byn	cykel/fotgängare i byn	digital	kollektiv utamför	bilburen utanför byn
Profil	harmoni	dynamik	kultur	konflikt	föregång	sammanhållning
Befolkning	stationär	far-kommer	stor inflyttning			
Osv...						

Nästa uppgift blir att sätta kryss i rutorna. Först kryssar man för vilka rutor som man i **dagens läge** anser dominera. Man kan kryssa för fler än en ruta. Vissa av rutorna behandlar kanske aspekten ur olika synvinklar. Och ibland är det omöjligt att se vilken ruta som dominerar. (Jämför även övergången från gnällfas till fantasifas i framtidsverkstaden.)

Därefter kryssar man för de rutor som man skulle vilja att dominerade i **idealsamhället**. (Denna metod har bl.a. använts av Jan-Otto Andersson vid Åbo Akademi.)

Sedan kan man **verbalt beskriva idealsamhället**, utgående från de hållpunkter man skapat åt sig. Då får man en stomme för en vision.

Visionen bör helst formuleras kort, kraftigt och slående. (Det bästa i den vägen som jag vet är JF Kennedys vision om att USA skulle landsätta en man på månen inom 10 år. Och föra honom tryggt tillbaka.)

Visionsgruppen

Jag tror att man visionerar bäst i en **liten väl sammansvetsad grupp**. Men om man i en by bara har en visionär byrådsstyrelse men de andra människorna är ovetande, så kommer visionen inte att få så stor betydelse för byn.

Här kommer förankringen in.

Förankring = SKAPA GEMENSAMMA LEVANDE BILDER AV FRAMTIDEN

Visionen måste vara allas för att den skall vara effektiv!

Det betyder att den gemensamma visionen för byn också måste vara **bybornas personliga visioner**. Visionen bör inte bli en omfattad resolution eller ett allmänt accepterat uttalande. Den bör bli vars och ens levande inre bild av framtiden.

Därför bör den grupp som visionerar gå ut och "sälja" sin vision. Detta kan vara en lång process som sker i **många olika sammanhang**. Under förankringen är det naturligt att visionen utvecklas. Den kanske förändras helt när det kommer nya människor med nya åsikter. Detta betyder inte att visionsgruppen skulle ha gjort ett dåligt arbete. Tvärtom. Det är perfekt om man får många människor med i att tillreda visionen inte bara svälja den.

Om ett visionsutkast leder till att det helt skrivs om så har det verkligen varit bra, paradoxalt nog. En vision som accepteras utan diskussion har däremot fått underkänt.

När byborna privat har en inspirerande, levande inre bild av framtiden och dessa privata bilder sammanfaller – då har byn en gemensam vision! Och en oanad styrka!

Det finns förstås en hel del mycket intressanta visioner i byarbetet.

En by ville t.ex. bygga upp en profil för byn kring begreppet HÄLSA. Man ville se ett jordbruk som satsade på naturenlig odling och miljö. Man vill bygga upp ett meditationscenter och stärka frivilligverksamheten inom hälsoorganisationerna. Allt skulle fungera i hälsosam harmoni.

Andra goda byavisioner har varit mer heterogena. En by beskrev sin vision genom att tänka sig en vandring från den lilla sjön mitt i byn ut till stora vägen. Den visionen byggde på miljö, natur, idyll och turism.

2. Framtidsverkstad

Bakgrunden

Framtidsverkstadsmetoden har utvecklats av den tysk-österrikiska framtidsforskaren Robert Jungk. Metoden har använts i olika typer av organisationer och folkrörelser för att lösa varierande problem. Metoden är ett sätt att strukturera en framtidsdiskussion.

Vi har säkert alla upplevt hur svårt det kan vara att diskutera konkret om framtiden. Ofta blir diskussionerna mycket teoretiska och det är omöjligt att dra några konkreta slutsatser av dem för dagens situation. Eller så blir det ett ofruktamt åltande av dagens problem utan större perspektiv.

Framtidsverkstaden är uppbyggd så att man från dagens problem eller bara en känsla av hot eller otillfredsställelse med tingens ordning, kommer fram till konkreta planer och till och med en arbetsfördelning - vem gör vad för att lösa problemen. Detta via en vision av hur den goda framtiden borde se ut.

Framtidsverkstaden är naturligtvis inte något undermedel som gör att problemen löser sig själva. Efter framtidsverkstaden återstår det konkreta jobbet och de som deltagit i framtidsverkstaden får lov att göra det. Men man har målen och medlen klara efter en lyckad framtidsverkstad.

Framtidsverkstaden är alltså inget krångligt eller märkvärdigt system utan en sorts dagordning, en struktur för en bra diskussion.

Framtidsverkstaden är uppdelad i tre faser, **problem-**, **fantasi-** och **konkretiseringsfasen**.

Jag skall nedan försöka beskriva hur man ordnar en framtidsverkstad och exemplifiera en del egna erfarenheter. Framtidsverkstaden är ett känsligt instrument som lätt går fel - det har jag själv fått lära den hårda vägen.

Förberedelser

- En förutsättning för en lyckad framtidsverkstad är att deltagarna känner till hur framtidsverkstaden fungerar och vet vad man kan förvänta sig av den. Se till att informera ordentligt på förhand. Det räcker inte med att några nyckelpersoner vet vad det handlar om, alla som deltar måste på förhand känna till strukturen och förstå att framtidsverkstaden bygger på deras egna idéer - inte på att ledaren skall ge lösningarna.
- Vidare bör deltagarna ha något slags **gemensamt intresse**, uppleva något gemensamt problem och vara beredda att göra något för att lösa det tillsammans med de övriga deltagarna. En framtidsverkstad som ordnas i en tillfälligt hopkommen grupp utan gemensamma mål, blir aldrig bra. Deltagarna bör ha en gemensam verklighet.
- En framtidsverkstad är problemcentrerad. Det måste finnas en problemmedvetenhet och vilja lösa dem. I ett sällskap av nöjda har framtidsverkstaden ingen funktion.
- Den fysiska miljön bör vara den rätta. Gärna trivsamt och med möjlighet att flytta stolar och bord som man vill. Man måste vidare ha tillgång till blädderblock och

möjlighet att hänga upp blocken på väggarna. Dessutom bör man ha tillgång till grupprum så att man vid behov kan dela upp även en liten verkstad i flera grupper.

- Man bör reservera tillräckligt med tid. Det handlar inte bara om själva arbetet, det krävs också tid för att "värma upp" deltagarna. Det är viktigt med en positiv och avslappnad stämning. Helst bör man avsätta ett veckoslut. Minimum i mitt tycke är två kvällar med några dagars mellanrum. Då tar man de två första faserna i ett block och den tredje den därpå följande kvällen.

"Under en framtidsverkstad i den nationella organisationen X lyckades vi överraska deltagarna ordentligt genom att bjuda på i drink som första åtgärd. Det hade deltagarna inte väntat sig och det fungerade bra som öppning. Samma trick duger knappast i alla organisationer."

Ledarens roll

Det ställs en hel del krav på en ledare för en framtidsverkstad. För det första borde ledaren ha en lättsam stil. Det gäller att få folk att slappna av och våga öppna sig. Man borde helst ha bakfickan full med smågalna överraskningar. Man har inte stor nytta av att kunna normal mötesteknik.

För det andra måste ledaren vara stenhård i sin roll. Man måste få folk att diskutera rätt sak i rätt tid, annars har man ingen framtidsverkstad utan en helt vanlig diskussion.

(Jag har försökt använda en liten bjällra som hjälpmedel. När någon talare är på villospår använder jag den i stället för ordförandeklubba eller annat tillhygge. Men det är en grannliga situation att avbryta en envis talare och samtidigt behålla en god stämning i verkstaden. För att inte tala om talaren som man avbryter!)

För det tredje bör ledaren ha god förmåga att tolka folks uttalanden snabbt och se samband med andra uttalanden. Man bör kunna kombinera och se helheter.

För det fjärde bör ledaren kunna "läsa gruppen". Vilken stil fungerar. **Var mycket flexibel!** Anpassa verkstaden efter gruppen - inte tvärt om. Det man **inte** behöver är sakkunskap. Det är nästan bättre att inte veta något om de problem man diskuterar. Då kan man livligt göra bort sig - det lättar också på stämningen. Dessutom understryker ledarens okunskap verkstadens grundbult, det är deltagarna som står för kunskapen och idéerna. Ledaren är bara en teknisk hjälpredda.

A. Problemfasen - gnällfasen

Framtidsverkstaden inleds med att man försöker formulera problemen.

Första steget i en problemlösning är alltid en god problemformulering. Framtidsverkstadens ledare frågar t.ex.: "Vad bekymrar er egentligen? Vilka är hoten? Vad är ni oroliga för? Vad får er att må illa?" Genom en dylik allmän öppning försöker man få fram de grundläggande problemen. Deltagarna får **inte** i detta skede komma med lösningar eller idéer. Inte heller hålla tal. Problemen skall formuleras i några få ord så att ledare kan skriva upp dem på tavlan

som punkter. Den här fasen håller på tills talturerna börjar sina eller bli upprepningar av vad som tidigare sagts.

Då föreslår ledaren streck i debatten och man börjar bearbeta den lista man fått fram. Man börjar med att föra samman de punkter som klart hör ihop t.ex. sådana som beskriver samma fenomen men med olika ord eller sådana som är två sidor av samma sak. Alla deltagare hjälper ledaren att få en hyfsad lista till stånd. När listan är klar går ledaren igenom den och man diskuterar kort varje punkt så att inga missförstånd om innehållet föreligger. Därefter röstar man. Alla deltagare får t.ex. 5 röster att använda. Om en deltagare tycker att en punkt är överlägset viktigast så kan han sätta alla 5 rösterna på den. Deltagaren kan också fördela rösterna på olika punkter hur han vill.

Det visar sig nu ofta att några punkter får överlägset mest röster medan andra blir helt utan. De punkter som blivit utan röster eller fått ströröster kan man lugnt lämna bort ur diskussionen. Därefter diskuterar man igenom röstmagneterna ännu en gång. Kan de kombineras till problemkomplex? Eller är de sådana att de, fast de är olika skulle kunna lösas med samma åtgärd? Vid behov väljer man vilket problemkomplex man vill jobba med under den här verkstaden. Man kanske inte skall ta alltför mycket på en gång.

Ett mycket vanligt krav i en by är att man bör få vägbelysning. (Grannbyarna har ju.) Det har hänt mer än en gång att någon i denna fas stigit upp och framfört kravet. Och jag brukar stoppa talaren.

Jag har nämligen aldrig hört att någon upplevt det som ett väsentligt problem att det är mörkt på kvällarna. Det gör att gatlyktorna bör gallras bort ur framtidsverkstaden.

Det är just det som är meningen med reglerna. Man skall utgå från **centrala problem** inte frånoreflekterande krav som ställs av gammal vana.

Övergången till nästa fas

Det finns nu två olika möjligheter att gå över till nästa fas.

För det första kan man göra en uppsummering av de centrala problemområdena och börja jobba utgående från det, ett område i taget. Det är viktigt att man lyckas få bra problemformuleringar och att man kan kombinera dem till logiska och framförallt praktiska helheter. Kring dessa börjar man sedan kläcka idéer till lösningar i nästa fas.

Men det finns ett mer spännande sätt. Man offrar litet tid åt att försöka "baka ihop" problemen till en bild av situationen som råder i byn. En liten lägesbeskrivning.

När man har gjort den svänger man på beskrivningen. (För att exemplifiera: Om man talat om att ungdomen flyttar ut och arbetslösheten är stor så målar man en bild av hur ungdomen flyttar in och hur det är svårt att hitta arbetskraft.) Man frågar sedan om det man fått är idealbilden av byn. Man gör kanske en del kompletteringar. Utgångspunkten för nästa fas blir då inte hur vi löser vissa problem utan hur vi uppnår vår idealbild. Och det kan vara stimulerande.

B. Fantasifasen eller Brainstorm

Fantasifasen är en del av verkstaden. Men brainstorm kan användas i alla möjliga situationer där det behövs kreativitet och nytänkande. Man kan t.ex. ordna en brainstorm kring den eviga frågan hur få in pengar i kassan eller hur få med fler unga...

Denna fas är ofta den svåraste. Det är inte så lätt att vara kreativ som man tror. Ledaren bör här försöka skapa en lössläppt glattig stämning. Någon tokrolig lek kan vara bra att koppla av med. Något som får alla att yttra sig och använda sin fantasi.

En lek kan vara att skicka runt någon löjlig sak, ett gem, en strumpa, en katt eller vad som helst som inte anknyter till ämnet, och be alla i tur och ordning ge ett förslag på hur saken användas till att lösa det problem man diskuterar.

Det brukar fungera. Alla yttrar sig och får en chans att vara rolig. Man bör helst ha ett litet pris till den som kommer på den **vansinnigaste** användningen.

Man börjar det egentliga jobbet med att förklara principerna bakom en brainstorm.

Det gäller att få fram så **många** idéer som möjligt. Man skall inte fundera på kvaliteten. Det sägs att bara en idé på 62 är användbar, så storma på. **Kvantitet** gäller - inte kvalitet.

Ingen kritik, ens av de dummaste eller tråkigaste idéer, får komma fram - bara uppmuntran. Alla **måste** uppmuntra varandra. Om inte annat så genom att nicka ivrigt och le, helst också komma med uppmuntrande bravorop - åt **alla** idéer.

Ingen får hålla tal, ingen får komma fram med krassa realiter. Inläggen bör vara **korta** och kunna sammanfattas i två-tre ord. Man bör också här ha ett litet pris till hands. Den **tokigaste idén** skall belönas.

Ledaren skriver ner idéerna i punkter på tavlan eller uppklistrade pappersark på väggarna. Ju fler och tokigare och fler punkter desto bättre. Se till att hålla humöret uppe!

Man kan behöva hjälpa kreativiteten på traven. En metod är **slumpord**. Man tar en bok och sätter fingret på ett ord och frågar sig hur det kan användas. Det berättas att just den metoden användes när man skulle hitta bot på lärarbristen i Indien. Ordet man fick var GRODYNGEL. Efter litet funderande kom idén: Liksom grodynglen har en svans så skall lärarna ha en svans av praktikanter som följer läraren och sedan tar över vissa läraruppgifter. Systemet har förverkligats.

Ett annat sätt är **provokationen**. Om man behöver 10.000 för ett projekt så frågar man sig: Vad skulle vi göra om vi behövde 100.000 i stället?

Ett tredje sätt är att **svänga på** beskrivningar. I London diskuterade man taxibristen. Hur är en Londontaxi? Jo: Den är svart, pålitlig, dyr och sällsynt. Låt oss skapa en vit opålitlig, billig och vanlig taxi. Idén blev en billig vit taxibil med otränad kusk och skylten TAXI? på taket. Den som använde den skulle själva vara tvungen att hitta till adressen. (Idén förverkligades aldrig.)

Det går lätt åt pipan under en brainstorm. I tidigare nämnda organisation X ställde jag under denna fas frågan till gruppen: "Hur tror ni att er organisation ser ut om 10 år? Fantisera litet!" Svaret från en deltagare blev: "Den har blivit en satellit långt från medlemmarna - om den har några medlemmar als. Åtminstone om den nuvarande styrelsen får fortsätta." Det säger sig självt att efter den öppningen var det slut på den kreativa spontaniteten, åtminstone från de styrelsemedlemmar som var närvarande.

Bakgrunden var att det pågick en maktkamp inom organisationen. Inför dylika situationer står man hjälplös som ledare. Ett annat liknade fiasko skedde i en by där de båda byhalvorna av tradition och ohejdad vana inte samarbetade med varandra. Ingen brainstorm i världen kan blåsa bort släktfejder som pågått i decennier.

När idéerna börjar tryta får man avsluta.

Nu börjar ett drygt arbete. Om passet lyckats har man väggarna fullklottrade av vildvuxna idéer. Nu bör man gå igenom alla. Också de tokigaste idéerna skall man alvarligt fundera på. "Om man svänger litet på idén, skulle den bli användbar då?" Eller: "Ger det här helt orimliga förslaget någon användbar idé?"

Sedan börjar man kombinera idéer. Vilka kan kombineras till idéekomplex? Vilka kan förverkligas tillsammans? Man kan ofta föra samman många små idéer till gemensamma temata. Gör en hållbar lista som inte innehåller dubbleringar.

Detta kan vara svårt att göra direkt. En praktisk möjlighet är att man bryter här för dagen och samlas igen om några dagar. Någon, kanske ledaren, tar med sig alla idé-pappren hem och renskriver dem och går igenom och sammanställer dem i lugn och ro. Om möjligt borde man skicka ut de renskrivna idéerna till deltagarna före nästa träff med uppgift att utveckla idéerna och försöka hitta nya öppningar också i de orealistiska förslagen.

Tillbaka till jorden - bums!

Nu bör man också släppa fram all uppdämd kritik som brukar finnas i gruppen. Låt nu realisterna och kritikerna komma till tals. Håller verkligen den här idén? Är den realistisk? **Vill** vi satsa kraft på det här? (I 90% av verkstäderna brukar det komma fram förslag om att starta bordellverksamhet. Men i 100% av fallen brukar idén falla bort i det här skedet.)

När materialet är hyfsat följer igen omröstningen enligt tidigare modell. Låt alla gå runt i rummet och krusa 5 gånger på samma idé eller på flera. När röstresultatet är klart bör man än en gång diskutera igenom det: Har vi missat något väsentligt?

På detta vis får fram några temata att arbeta med i nästa fas.

C. Konkretiseringsfasen

Man börjar nu bearbeta det tema eller de temata - idéegrupper - man fått fram. Om det finns flera olika temata kan man på basen av intresse dela upp sig i grupper. Grupperna analyserar och konkretiserar de idéer de fått att jobba med. Man kartlägger vad man vet om idéerna. Man gör en lista på vad man borde ta reda på ytterligare, vem man kan fråga osv. Sedan börjar man planera själva genomförandet. Vem borde kontaktas, vad borde göras och när bör det ske. I vissa fall kan man också här plocka in en liten brainstorm kring något konkret problem.

Och sist men inte minst bör man fördela arbetet inom gruppen, vem ringer vem, vem gör vad osv.

Här kan det vara till hjälp att göra en enkel blankett (med rejält skrivutrymme) som man fyller i för varje åtgärd man beslutat sig för att försöka förverkliga. Tanken är att om man delar upp och spjälkar sönder en arbetsuppgift så verkar den inte så skrämmande. Det blir lättare att hitta folk som vill åta sig uppgifter när de benämnts ut ordentligt. Och samtidigt gör man ju en del av arbetet

Blanketten kunde ha följande punkter

1. Vad skall åstadkommas? Rubrik
2. Består arbetet egentligen av flera helheter som kanske inte naturligt passar ihop? Kan åtgärden spjälkas upp i helt skilda delar? Vilka?
3. Vem har erfarenhet av det här, vem kan man fråga?
4. Vad bör man veta innan man börjar jobba med det, var finns kunskapen?
5. Vem borde man samarbeta med? Eller borde man få någon annan att agera?
6. Vem alla kan tänka sig stöda det här?
7. Måste man ha tillstånd?
8. Vad måste göras först, vad kommer sedan? **Agenda**
9. När borde olika saker göras? **Tidtabell**
10. Vem av verkstadsdeltagarna för detta vidare? **Arbetsfördelning**

Det här avsnittet går ofta ganska lätt. Organisationsfolk är vana att jobba såhär.

Som avslutning rapporterar grupperna (om man delat upp verkstaden) för varandra om sina planer och man kompletterar varandras planer, ger goda råd och tips osv.

Om verkstaden varit framgångsrik har man nu gått från en kanske odefinierad känsla av hot eller obehag till en handlingsplan med arbetsbeskrivningar, tidtabell och arbetsfördelning.

Här slutar framtidsverkstaden. Nu hänger det på deltagarna att föra idéerna framåt!

3. SENARIO

- en berättelse om framtiden och vägen härifrån dit

Låt mig först framhålla: Det är ingen lätt uppgift att jobba med byascenarier. Det är kanske den, av de just nu populära, framtidsdiskussionsmetoderna som är svårast att använda på ett byamöte. Scenariometoden är allmän och visar på många olika lösningar i stället för att peka ut den enda vägen. Och på ett byamöte väntar man sig oftast något konkret. Man förväntar sig att få klara svar på de frågeställningar man har. Man vill gå från osäkerhet till säkerhet. Inte tvärtom. Problemet med det tänkandet är förstås det att när det gäller framtiden **finns det inga entydiga eller klara svar**. Scenariometoden framhäver just detta.

Johan Asplund (Teorier om framtiden, Liber 1981) uttrycker det som så att när man befinner sig i en "**prekär ovetenhetssituation**" (där man inte känner till alla fakta man borde och inte vet efter vilken modell man skall bearbeta dem, men ändå måste fatta beslut) vill man komma till en "**okay-situation**" (där man känner att man behärskar läget på något sätt). Man kunde vänta sig att framtidsstudier skulle hjälpa till med de förflyttningen. Men scenariometoden för ofta i den motsatta riktningen, paradoxalt nog. Man tycker att man har läget under kontroll men scenariarbetet gör att man blir osäker.

Tyvärr är det ju ibland så att den säkerhet man upplever inte är genuin utan baserar sig på att man har en undermedveten tro på att allt kommer att fortgå ungefär som förr. Och i det läget kan scenariometoden vara hälsosam. Det kan vara bra att bli litet osäker ibland.

Jag skall försök förmedla något om scenariometoden Den har många fördelar.

- Genom scenarioarbete kan man se alternativa handlingsmöjligheter. - Man rycks loss ur gamla hjulspår
- Man har möjlighet att se helheten klarare än om man bara tittar på t.ex. olika trender
- Man kan lättare observera de viktiga svaga signaler som alltid föregår en händelse

Till detta kan man lägga ett praktiskt argument. Scenariometoden är ofta använd inom dagens framtidsforskning. Det vimlar av scenarier i den framtidsforskning som staten, Arbetskraftsmyndigheterna, kommunförbundet, och andra instanser gör. Det vore kanske därför betänkligt att inte alls tala om scenarier i byasammanhang

(Det beklagliga med de scenarier som jag bekantat mig med, är att de är tråkiga. Och som Asplund säger: "Det är en betydande negativ presstation att göra framtiden platt!")

Asplund pekar här på en mycket viktig sak: **Ett scenario måste vara spännande. Annars är det oanvändbart.**

Vad är ett scenario?

Man kan enkelt säga att ett scenario är en berättelse om framtiden. Och vägen dit. Man skriver ner vad man tror kommer att hända. Men man skriver inte hur som helst. Ett scenario skall beskriva: (Jag refererar Asplund)

- Aktörerna - vilka huvudpersoner för handlingen framåt (Vad för händelseförloppet framåt i en by? Är det EU genom sina regler och stöd? Är det företagarna i byn? Eller är det byns ungdomar? Man måste välja ut huvudpersonerna.)
- Händelserna - vad är det som sker? Vad gör de olika huvudpersonerna?
- Tiden - när sker det?
- Scenen - hur ser omgivningen ut? Hur ser byn ut? Hur ser kommunen ut
- Rekvisitan - vilka är redskapen som finns? Hurdana kommunikationer har vi då?
- Motiv - varför gör aktörerna som de gör

Mats Lindgren ger i boken "Scenarieplanering - Kartbok för framtidskolonisationer i det 21-århundradet" (Konsultförlaget 1996) olika förslag på vilka faser man skall arbeta med. Jag utgår nedan från hans bok.

Det skall alltså vara en berättelse som startar i nuet och går framåt. Det skall inte vara en ögonblicksbild av en kommande tidpunkt utan det skall vara en sammanhängande historia. Och den måste på något sätt hänga ihop. När man skriver att den ena eller andra huvudpersonen gör så eller så, så bör det vara fysiskt, socialt och psykologiskt tänkbart. Man behöver inte bedöma om det är **troligt** att något sker, men det måste vara **möjligt**.

Samtidigt måste scenariet följa logiska regler. Man får inte förutsätta att en aktör beter sig ologiskt. Men scenariet skall följa sin egen logik, d.v.s. den tänkbara logik som man låter aktörerna spela efter.

Ett scenario behöver **inte vara önskvärt**. Det är **ingen vision** av framtiden. Man resonerar utgående från de trender man tror är viktiga och försöker bedöma hur olika aktörer kommer att svara på dessa trender utgående från någon slags tanke om hur de resonerar.

Resonemanget i scenarioarbetet går ungefär såhär: "Det är tänkbart att aktör A gör x om de nuvarande trenderna fortsätter. Men då är det väl troligt att aktör B måste svara med att göra y och då får vi kanske en ny utveckling...."

Det är bäst att skriva **fler än ett scenario**, först då kan man dra full nytta av metoden. Skulle man veta hur världen utvecklar sig så skulle det kanske räcka med ett, men som vi vet så finns det många osäkerhetsfaktorer. Vi har faktiskt en prekär ovetenhetssituation.

I sin bok Scenarioplanering refererar Mats Lindgren flera olika sätt att lägga upp scenarioarbetet. Jag skall här referera ett referat av en metod som kallas Assumption-based Planning. Jag har i referatet försökt tänka på relevanta byafrågor, inte på vad som intresserar ett företag eller organisation, trots att metoden uppenbarligen från början varit tänkt för dylika.

Arbetsgången är där följande.

1. Bestäm er för en tidshorisont som är tillräckligt långt bort men så nära att man måste börja vidta åtgärder - t.ex. 5-10 år.
2. Ta fasta på antaganden om utvecklingen som finns i byn (om t.ex. näringsutveckling, åldersstruktur o.d.), både genom att lyssna till vad som sägs och genom att se vad som görs.

3. Identifiera tunga trender i omvärlden som kommer att påverka utvecklingen i er by. (Internationalisering, befolkningskoncentration, IT-utveckling, etniska motsättningar eller dylikt.) Låt gärna intuitionen vara med!
4. Testa antagandena mot de tunga trenderna; hänger det ihop?
5. Konstruera kritiska punkter där det måste vidtas åtgärder för att utvecklingen skall gå i önskad riktning.
6. Utveckla strategier som minskar sårbarheten. Gör strategierna så att byn klarar sig oberoende av vilka trender och aktörer som kommer att dominera

Låt mig efter detta synnerligen knapphändiga signalement av scenariometoden bara konstatera att scenarioarbete tar tid och kräver både hårt arbete och livlig fantasi. Om man inte tycker om att fantisera (eller arbeta) så skall man försöka sig på någon annan metod. (Läs gärna de omnämnda böckerna!)

I nedanstående berättelser skall jag försöka illustrera hur man kunde tänka sig att använda scenariometoden för att få till stånd en framtidsdiskussion i Oravais centrum.

Jag tvingas samtidigt illustrera det som Johan Asplund framhållit. För att ett scenario skall kunna accepteras som ett scenario krävs att någon anser det vara fysiskt, socialt och psykologiskt möjligt, inte att alla måste anse det. I detta fall är denna någon: undertecknad

Bakgrunden till mina senarier är också att byamöte i Oravais centrum har tillsatt en visionsgrupp i vars arbete jag deltar. Detta är alltså också ett debattinlägg i den gruppen.

Oravais år 2008

Ett scenario-experiment

De stora trenderna i samhället kommer naturligtvis att påverka Oravais, oberoende av hur vi själva ser på dem. Kommunförbundet har gett ut en skrift som heter Kunta ja neljä tueltaisuutta. Där har man tagit fram fyra scenarier. Jag tar mig friheten att låna därifrån. Jag har tagit basen för mina berättelser från två av deras scenarier.

1. Den stora planen (Suuri suunnitelma)
2. Den osynliga handens tusendagarsrike (Armatonta menoa)

Jag har dessutom lånat en del antaganden från den spännande rapporten "Kronoberg 2000" som Sekretariatet för framtidsstudier gav ut redan 1982.

- Ekonomin i landet är i ordning men tillväxten är svag
- Internationaliseringen ökar i betydelse på alla plan
- Arbetslösheten är ett viktigt problem
- Behovet av omsorg ökar
- Varje kraft skapar motkraft i någon form

Scenario 1 - Den stora planen

I detta scenario dominerar institutionerna. Det är en modernisering av den gamla välfärdsstaten. Det råder lugn och ro i världen och i det lilla samhället. Man kommer överens om lagom kompromisser på alla nivåer. EU, staten och kommunen bär ansvaret för utvecklingen.

Ungefär vid millennieskiftet kom institutionerna igen efter att en tid ha varit hårt pressade av marknadskrafterna. Det blev en allmän uppfattning att kapitalet måste hållas i styr av det offentliga - i alla intresse, även kapitalets. De återkommande börskrascher och den ohämmade valutaspekulationen gjorde den globala marknadsekonomi synnerligen opålitlig. Det infördes en rad begränsningar som inte störde världshandeln nämnvärt men som hindrade de värsta avarterna.

Samtidigt lades långsiktiga strategier upp för en global omfördelning och en hållbar ekonomisk, regional och ekologisk utveckling. Detta gjordes som sig bör i konsensus och blev därför lagom magert för alla parter.

Drivkraften bakom denna utveckling var egentligen de gamla nationalstaterna och de allt mer överstatliga blocken i Europa, Amerika och Asien. Men man kan också ana en allians med de etablerade, ansvarskännande storföretagen. Genom en konsensus kring samhällsutvecklingen kan strukturerna bevaras. Allt för kraftiga och besvärliga nykomlingar undviks eller fördröjs åtminstone.

För **Oravais** del har detta betytt att kommunen har blivit den starkaste aktören. Kommunen kan stå för en hyfsad grundservice. Man talar, liksom i hela världen, återigen om solidaritet och jämlikhet, fast med mindre bokstäver och byråkratiska formuleringar. Samtidigt som man betonar planering och arbetsfördelning för effektiv resursanvändning.

Oravaisborna har fått en ordentlig bit av den offentliga kakan. Genom utjämningsystemen har kommunen en knaper men tryggad ekonomi. En stor del av kommunens utgifter anknyter till äldreomsorg

Det mest besvärliga är dock att befolkningsminskningen i kommunen har fortsatt. Sakta men säkert. Nu är man nere i bara 1900 innevånare med hög medelålder.

Arbetslösheten har man lyckats hålla i schack men inte stävja. Framförallt är det tragiskt med de många långtidsarbetslösa. Det är människor som inte lyckats anpassa sig och inte vill vara med längre. Man kan dela in de arbetslösa i två huvudgrupper:

- Tidigare jordbrukare som inte förstår att man inte kan odla mat på de här breddgraderna.
- Ambitiösa ungdomar och företagare som inte är intresserade av turism och service och som inte ännu flyttat bort.

Men de flesta arbetsföra har dock fast jobb.

Jobb ja. Inom ramen för den europeiska arbetsfördelningen har Nordens landsbygd blivit turistområden. Man har genom frikostiga bidrag gjort det möjligt att starta en rad turistföretag och -nätverk.

Nu skall Oravais fira 200-års jubileet av Slaget. Det blir en glänsande kul-turistisk händelse. Man har tagit vara på den historiska och kulturella biten på ett seriöst sätt. Men samtidigt sett till att man tjänar pengar på alla delar av arrangemangen, in i minsta detalj.

Det blir en fullskalig rekonstruktion av slaget med tränade och utrustade arméer. Oravais nya exersisläger har varit i full verksamhet i ett par månader med att träna in rekryter. Allt har skett tidsenligt. Och de som anmält sig som rekryter, folk från hela Europa, har fått betala ärligt för den service de fått. Allt har fungerat bra. Och det ger många utkomstmöjligheter. Historiska föreningen har utåt tagit huvudansvaret men det är kommunen som står bakom.

Denna gigantiska satsning ökar turistströmmen väsentligt till hela regionen. Alla inom branschen drar nytta av det och ställer därför pliktmedvetet upp med arbetsinsatser och annat stöd.

Det behövs större turistströmmar i regionen. Tyvärr har planen på att göra Österbotten till ett europeiskt turistparadis bara delvist lyckats. Utbudet har man skapat genom turistprojekt. Men turisterna har inte kommit i tillräckliga mängder. De flesta turistföretag går för halv maskin.

Men slaget har man lyckats med. För en tid är Österbotten och Oravais en känd region i Europa.

Turismen har förändrat Oravais. Många gårdar sysslar inte längre med jordbruk utan bara med att upprätthålla en fasad - som man kan visa för pengar. Korna mjölkas inte för mjölkens skull utan för att mjölkningsarbete säljs som turistprodukt.

Men turismen har onekligen skapat jobb. Tyvärr har de nya servicejobben inte attraherat ungdomen. Det är mest de äldre som stannar kvar för att de alltid gjort det.

Man måste förstå ungdomen. Lågbetalda servicejobb i en allt mer förtyglad landsbygdsidyll är inte allas dröm. Det är i städerna Berlin, Paris, London, Bryssel där den verkliga framtiden finns...tycker ungdomen.

Skulle det inte vara för att kommunen fört en framsynt flyktingpolitik skulle det vara svårt att hitta servicepersonal.

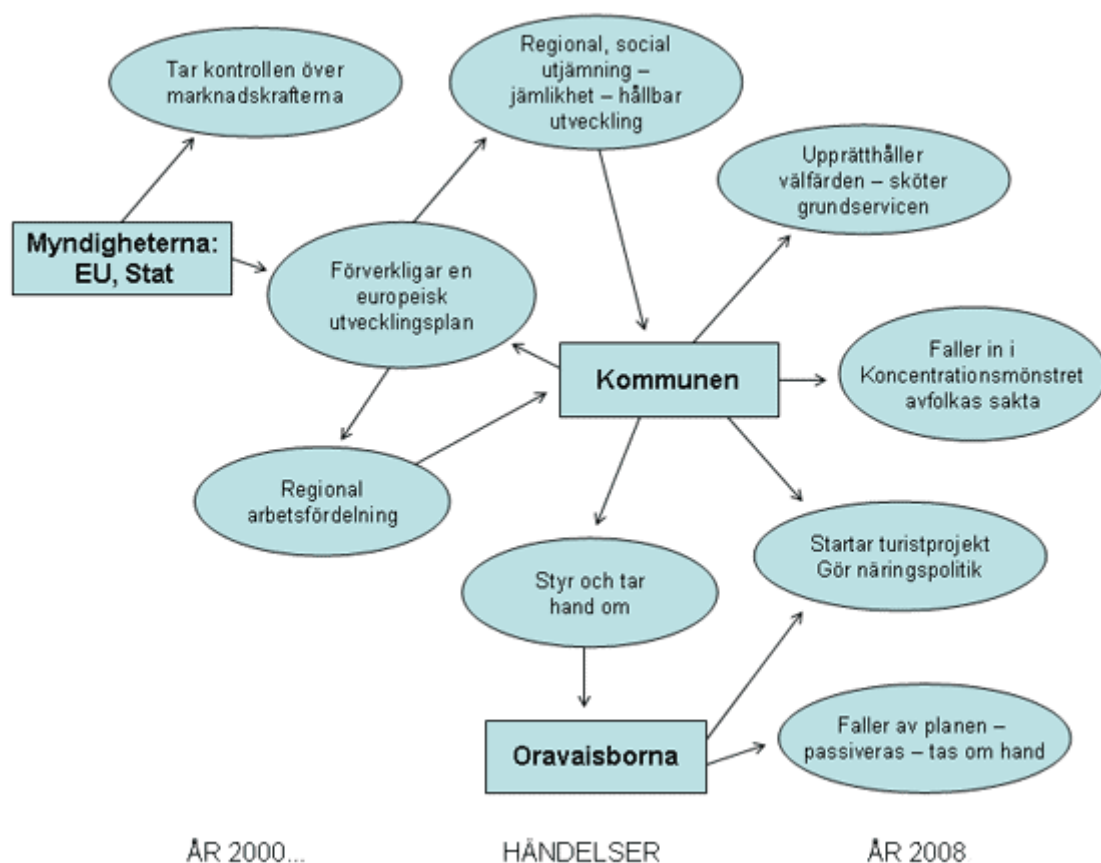
Det är ingen slump att Oravais kommun har lyckats hålla sig bra framme i EU-sammanhangen. Redan 1998 och 1999 tog man fullt ut vara på områdets 5B -status. När den försvann år 2000 hade kommunen lyckats få igång tillräckligt många hållbara projekt för att kunna gå vidare med olika slag av gränsöverskridande samarbetsprojekt. Kommunen har konstant haft en aktiv lobbying på gång. Man har använt sig av Carrefour-nätverket och kontakterna till EU-parlamentet och de nationella beslutsfattarna. Kommunen har blivit berömd för sina skickliga förslag och ibland dramatiska utspel. Utan kommunens målmedvetna satsningar skulle Oravais ha klarat sig ännu sämre. Det är grankommunerna tyvärr exempel på.

Satsningarna på flyktingförläggningen har också varit lyckade. Det har kommit många nya arbetsplatser till kommunen den vägen. Men framförallt har det lett till att många flyktingar bosatt sig i kommunen. Skulle man ha varit beroende av den egna ungdomen så skulle befolkningssiffrorna sett ännu dysterare ut

Men trots att planerna lyckats till nästan 100 % har utslaget inte varit det önskade. Egentligen tycker ingen riktigt bra om Oravais. Det är en lagom ort men får aldrig fulla poäng. De gamla oravaisborna saknar den äkta landsbygdsmiljön. Det mesta är uppbyggt för turisterna. Ungdomen saknar de goda mångsidiga möjligheterna. De flyttar helst bort om de får möjlighet. Oravaisborna har dock genom åren slutit upp kring kommunen. Inte entusiastiskt kanske men solidariskt. Så mycket medborgarinitiativ har det inte blivit

Men kommunen tror på framtiden. Om man bara kan höja självkänslan och skapa en positiv självkänsla så kommer trenden att vända. Kommunen har ju skött den nödvändiga basservisen. Allt finns i lagom mängd. Livet går sin gilla gång. Inga stora passioner - och det är bra för en lugn och balanserad utveckling.

Nedan har jag försökt göra en grafisk skiss över hur jag föreställer mig uppställningen i detta scenario.

Scenario 2 - Den osynliga handens tusendagarsrike

I detta scenario har marknadskrafterna helt tagit över. Den osynliga handen i Adam Smiths vision visade sig vara gjord av stål, hård och samtidigt oberäknelig och nyckfull. Vi lever i tider av häftig tillväxt och vådlig retardation inom ekonomin. Den ena dagen kan en fabrik verka solid, nästa dag går den omkull på grund av en företagsaffär på andra sidan jordklotet. Marxs scenarier om kapitalismens sista dagar passar bra in men det finns ingen global motkraft, ingen som kan erbjuda en modell som kunde vara ett alternativ. Därför fortsätter det bara.

Såväl EU som staten har i praktiken gett upp. Man sysslar med att försöka mildra effekterna av de stora katastroferna inom sitt område och med att se till att konkurrenskraften inte försvagas. Detta innebär en stram budgetpolitik, låga skatter osv. Det nordiska välfärdssamhället har för länge sedan dödförklarats - i såväl teori som praktik.

Självfallet ökade ojämlikheten. Skickliga placerare kunde surfa från våg till våg och dra nytta av turbulensen. Det kyrkliga etablissemanget anlätade experthjälp och förvaltade sitt pund väl - mycket väl. Och mycket fel tyckte en del. Men för landsbygden fanns det ingen hjälp någonstans.

Om man inte hjälper sig själv.

Och det har man gjort i Oravais.

Det var svårt i början. När man kastades ut ur EUs 5b stödsystem år 2000 gick det mesta överstyr. Det som man byggt upp med projektpengar klarade inte den ekonomiska snålblåst som satte in. Koncentrationen tog fart. Servicen försvann i rasande takt. Konkurserna var många.

Samtidigt delades samhället definitivt upp i A- och B-lag. De som hade utbildning och resurser och var villiga att följa med strömmen till storsamhällena klarade sig. Men de övriga .. Det fanns inte heller något skyddsnät som kunde ta omhand de utslagna. Det var vanligt med att folk svalt i början av 2000-talet.

Men ojämlikheten ledde till stora sociala spänningar. Den som hade egendom var redo att försvara den med vapen i hand. Och polisen var underbemannad.

Drogerna, brotten och våldet spred sig framförallt i städerna. Miljöproblemen sågs ur strängt ekonomisk synvinkel. De åtgärdades när det blev ekonomiskt lönsamt. Och när det alltid fanns möjlighet att flytta produktionen till andra världsdelar blev det sällan lönsamt att städa upp för företagen.

Men en bit in på 2000 talet började det hända något. Det var väl det att folk fått nog. Det började uppkomma små motståndsfickor som gick mot strömmen. Först var det faktiskt en grupp inom kyrkan som gick upp på barriaderna. Kyrkan hade länge haft sina soppkök men den här gruppen unga latinamerikanskt inspirerade präster gick nu betydligt längre. Man

började i vissa församlingar predika mot mammon. "Det är fel att vissa skall bli allt rikare medan andra svälter. Och vi måste ta ansvar för varandra."

Och folk lyssnade. Vissa hänfört, så hänfört att de gick rakt från kyrkan till snabbköpet och tilldelade sig. Av förståeliga orsaker var inte alla lika fascinerade av det radikala budskapet. Ett nytt fenomen myntades: "kyrkokravaller".

Och folk lyssnade. Vissa hänfört, så hänfört att de gick rakt från kyrkan till snabbköpet och tilldelade sig. Av förståeliga orsaker var inte alla lika fascinerade av det radikala budskapet. Ett nytt fenomen myntades: "kyrkokravaller".

Men detta var dock bara början. Den betydande förändringen kom mer tystlåtet. Prästerna började, med biblisk eller kommunistisk, förebild bilda **självtrillitsgrupper**. Det kunde röra sig om ett 20 tal familjer i varje grupp. Där fanns många utslagna men också välutbildade utilitarister med inkomster. De här grupperna byggde så långt möjligt upp självförsörjande system. Man klarade ofta servicebehoven helt inom gruppen och man försökte klara en del av de materiella behoven genom att återanvända och genom hantverk. Man skapade ägna elektroniska valutor för den inre byteshandeln.

Man betalade inte skatt, till skattemyndigheternas vrede. Men skattemyndigheterna hade större problem med de multinationella företagens dagliga miljardtransaktioner så grupperna fick ofta vara i fred. Visst behövde man litet kapital utifrån, men inte mycket. Livets nödtorft som mat, kläder och nödvändighetsartiklar var billiga p.g.a. den hårda konkurrensen.

Grupperna började flytta ut till landsbygden. Ibland köpte de nedlagda gårdar för en spottstyver. Ibland flyttade bara in. Man skyddade också varandra mot det ökande våldet, grupperna fungerade som ett sorts defensiva gäng.

Den här rörelsen kunde inte ha uppkommit utan en rad samverkande faktorer:

- Den sociala misären
- Det ökande gisslet av droger och våld
- De dyra tjänsterna och de billiga varorna i samhället
- De uppvaknande sociala samvetet eller nyidealismen
- Det fanns möjligheter att (ibland olagligt) dra nytta av det resursslöseri som fanns i samhället
- Kyrkans beredskap att stöda - också ekonomiskt (här kom kyrkans välskötta aktieportföljer väl till pass)
- Grupperna var villiga att sänka sin levnadsstandard för att få social gemenskap

Alla ville naturligtvis inte gå i nykloster som det kallades. Grupperna omfattar, och kan knappast omfatta, mer än ca 20 % av befolkningen.

Oravais fick sin grupp, Jordkraft, år 2004. Den omfattar cirka 400 personer men har aldrig blivit riktigt skarp i kanterna. Folk kan vara med också bara delvis. Man tog del av vissa bitar men valde bort andra.

Det var naturligtvis inte problemfritt i ett samhälle av jordbrukskaraktär plantera in en dylik grupp. Konflikterna var i början många och en stor del av dem verkar vara eviga. Trots det

finns det en sorts fredlig samexistens i Oravais just nu. Kanske har kyrkans försoningsroll spelat in.

Men det var inte bara självtillitsgruppen Jordkraft som slog sig ner i Oravais. Det fanns många välutbildade höginkomsttagare som också led av den sociala misären, våldet och miljöförstöringen i städerna. Eftersom Oravais inte lyckats dra till sig någon industri och det effektiva jordbruket slagits ut, var Oravais en sorts idyll jämfört med många andra orter. Detta gjorde att ett gäng konstnärer och arkitekter slog sig ner i kommunen. De grundade en s.k. **Framtidsby** i Seiplax. Den var både högteknologisk och idyllisk. De utrustade och vidareutvecklar en toppmodern IT-central med bl.a. 3D-kommunikation och bredbandskommunikation. Framtidsbyn har också ett sorts självförsörjningsideal, men det går mest ut på att använda högteknologi för t.ex. energiförsörjningen. Bakom det projektet ligger dels en ekosofisk tanke men också ett internationellt gångbart marknadsföringsknep. Ekologi är i vissa kretsar mycket viktigt försäljningsargument. Ungdomsföreningens gamla danspaviljong har köps upp och gjorts om till en studio för mode design.

Denna grupp bestod av en del återflyttade oravaisbor och deras kolleger från hela världen. Det var på många sätt en resursstark grupp som efterfrågade allt från lokalt odlad biodynamisk mat till Oravais folkdräkter. Gruppens arbetsfält är internationellt. De reser mycket och det finns planer på att bygga ett litet flygfält.

Det var ingen slump att framtidsbyn grundades i Oravais. Fröet såddes redan 1998 när kommunen började samarbeta med högskolan i Vasa. Det partnerskap och de nätverk som då grundades möjliggjorde framtidsbyn.

Det som avgjorde saken var:

- De goda internationella kontakterna via LEADER och Carrefour
- Den höjda utbildningsnivån som projektet inspirerade till
- En god utvecklaranda som skapades i kommunen
- Skicklig marknadsföring och lobbying

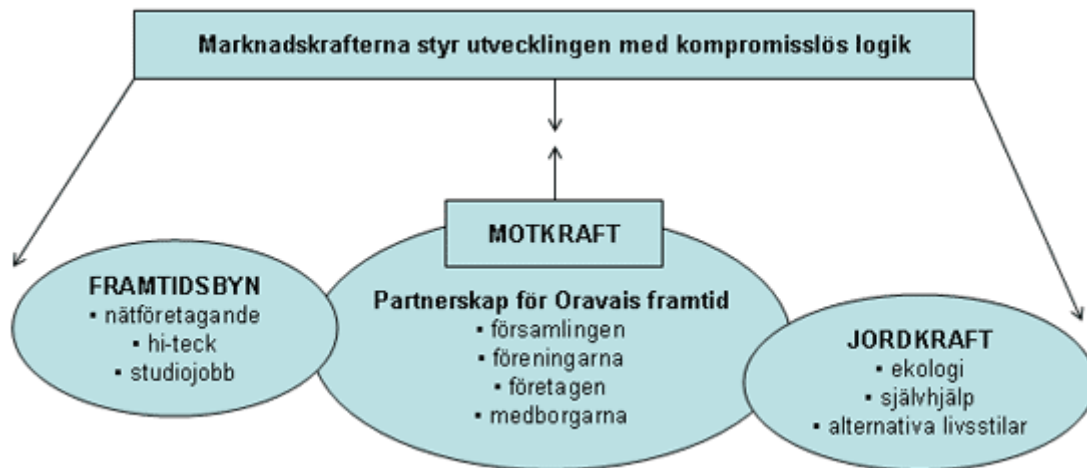
Oravais har i detta nu 2400 inneånare. Och det finns trots allt en samhörighet inom kommunen. Men det är inte kring kommunen man samlas utan snarare utgående från kyrkan och tredje sektorns organisationer. Det har bildats ett sorts nödvändighetens partnerskap. Trots att partnerskapet är heterogent har det fungerat och i kritiska lägen kunnat uppåda sammanhållning, kampanda och entusiasm.

Men sammanhållningen är svår. Det finns flera tydliga grupper: Jordkraft, Framtidsbyn, den gamla jordbrukarbefolkningen med stora ekonomiska problem, flyktingarna, som har svårt att hitta sin roll, samt de utslagna. Tillsvärdare finns det en sorts fredlig samexistens. Och gemenskap i ett nödvändigt samarbete för överlevnad och utveckling. Men lätt är det inte. Till detta kommer att de flesta i dagens samhälle lever osäkert. Man vet inte hur man skall få mat för dagen nästa vecka. Och det ökar inte människors saktmod...

Oravais har dock, med god tur, klarat sig utmärkt trots det hårda samhällsklimatet. Människorna tar hand om varandra inom Jordkraft men också på basen av den gamla byagemenskapen. Ingen svälter ihjäl. Samtidigt har kommunen genomgått och överlevt den strukturrationalisering som tömt stora delar av landsbygden: Övergången till det globala informationssamhället.

Men det finns hot. Framförallt det att kommunerna inte har råd att satsa på ordentlig utbildning. Det finns inga garantier för att Oravais är något annat än ett minnesmärke när nästa generation ska ta vid.

Nedan har jag försökt göra en grafisk skiss över hur jag föreställer mig uppställningen i detta scenario.

Slutord om scenarierna

Jag har utgått från två enkla antaganden. I det första är det myndigheterna som driver utvecklingen genom en evolutionär process. Det blir ett lugnt och lagom samhälle. I det andra har jag utgått från att det är marknadskrafterna som styr och att det skapas en lokal motkraft. Man kunde med fördel föra in fler aktörer och fantisera om fler möjliga utvecklingar inom ramen för dessa enkla grundantaganden. Och man kan naturligtvis ge helt andra aktörer huvudrollen.

Jag har jobbat så att jag omväxlande skrivit (inte utan entusiasm ibland) omväxlande ritat. Detta har hjälpt mig på traven. När jag läser mina texter måste jag dock konstatera att bakgrundkunskapen borde ha varit större och att resultatet kunde ha blivit mindre platt. Men jag hoppas i alla fall att det som skrivits i någon mån belyser metoden.

Lästips

Johan Asplund: Teorier om framtiden

Boken är en mycket intressant genomgång av framtidsforskningen och olika metoder för framtidsdiskussion. På ett övertygande intelligent sätt presenterar och kritiserar Asplund olika riktningar inom framtidsstudierna. En läsvärd bok trots att den skrevs redan 1978 och vissa delar är föråldrade.

Mats Lindgren: Skapande framtidstänkande – En studiebok om visionen som drivkraft.

I detta häfte argumenterar Lindgren för visionen och ger en rad praktiska tips kring hur man kan bygga visioner. Boken är utgiven på LTs förlag och är uppbyggd för arbete i studiecirkel.

Yrjö Seppälä: 84 tuhatta tulevaisuutta

Boken beskriver entusiastiskt (och mångordigt) det "rutsystem" som finns med i avsnittet om visioner. (Jan-Otto Andersson vid Åbo Akademi har använt sig av samma metod bl.a. i boken "vänsterframtid" . Den boken är dock inte skriven för att presentera metoden.)

Robert Jungk: Tulevaisuusverstas

Denna bok presenterar ingående metoden och är bra att läsa om man skall ordna en framtidsverkstad. Upprepning är inläringens moder: Och Jungk har en viss benägenhet att upprepa sig.

Mats Lindgren: Scenarioplanering - Kartbok för framtidskoloniasiatorer i det 21:a århundradet

Boken beskriver, ofta korthugget och utan större diskussion, ett flertal metoder kring scenario-arbete. Och ett stort antal metoder som kanske inte har så mycket med scenarier att göra. Sedan vimlar det av gamla och nya böcker och häften som innehåller scenarier. Börjande med statsrådets framtidsredogörelse, "Reilu ja rohkea - vastuun ja osamisen Suomi" fortsättande med en rad av scenarier av olika myndigheter och organisationer.

Hans-Erik Andersson: SIMON - planeringens förnyelse.

Boken innehåller en hel del goda tips för t.ex. brainstorm trots att den handlar mest om planering.